

УДК: 78.087.6-043.2:103.2-043.86]:378.018.8:78.071.4](045)

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-6\(40\)-108-114](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-6(40)-108-114)

Волошин Петро Миколайович доцент кафедри музикознавства та вокально-хорового мистецтва, Заслужений працівник культури України, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м.Умань, <https://orcid.org/0000-0002-6235-8003>

ВПЛИВ ВОКАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА НА РОЗВИТОК ДУХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. У статті розглядається проблема впливу вокального мистецтва на формування духовності майбутнього вчителя музики. Обґрунтовується актуальність дослідження цієї проблеми в умовах сучасного суспільства, де гостро постає потреба у духовному зростанні особистості.

Аналізуються теоретичні підходи до визначення поняття «духовність» стосовно професійної підготовки майбутнього фахівця галузі мистецтва. Виокремлюються ключові якості духовності вчителя музики: естетична чутливість, емоційна виразність, образне мислення, асоціативна уява, здатність до інтерпретації художніх образів. Доводиться, що саме вокальне мистецтво найбільш повно сприяє розвитку зазначених параметрів особистості.

На основі аналізу специфіки вокальної підготовки визначаються конкретні аспекти її впливу на духовний розвиток студентів (оволодіння виконавською майстерністю, засвоєння широкого репертуару, опанування навичок художньої інтерпретації тощо).

Формулюються оптимальні педагогічні умови (особистісно-орієнтований підхід, заохочення самостійної творчості, використання активних методів, урахування національних традицій тощо), за яких вокальне навчання найбільш ефективно сприятиме духовному зростанню майбутніх учителів музики. Розвиток компетентності майбутніх педагогів-музикантів у цьому питанні є однією з найважливіших завдань професійної освіти. Це зобов'язує тих, хто займається підготовкою фахівців, постійно удосконалювати навчальний процес, приводячи його у відповідність із сучасними вимогами. Актуальність вибору теми даного дослідження обґрунтована рядом сучасних тенденцій у розвитку вокальної освіти в Україні.

Ключові слова: вокальне мистецтво, духовний розвиток, духовний потенціал, майбутній учитель, музичне мистецтво, естетична чутливість, емоційна виразність, художня інтерпретація, творча індивідуальність репертуар, педагогічні умови.

Voloshyn Petro Mykolayovych Associate Professor of Musicology and Vocal and Choral Arts, Honored Worker of Culture of Ukraine, Uman State Pedagogical University named after Pavel Tychna, Uman, <https://orcid.org/0000-0002-6235-8003>

THE INFLUENCE OF VOCAL ART ON THE DEVELOPMENT OF THE SPIRITUAL POTENTIAL OF THE FUTURE MUSIC TEACHER

Abstract. The article examines the problem of the influence of vocal art on the formation of spirituality of the future music teacher. The relevance of the study of this problem in the conditions of modern society, where the need for spiritual growth of the individual is acute, is substantiated.

Theoretical approaches to the definition of the concept of "spirituality" in relation to the professional training of a future specialist in the field of art are analyzed. The key qualities of a music teacher's spirituality are highlighted: aesthetic sensitivity, emotional expressiveness, figurative thinking, associative imagination, the ability to interpret artistic images. It is proven that the vocal art itself most fully contributes to the development of the specified personality parameters.

Based on the analysis of the specifics of vocal training, specific aspects of its influence on the spiritual development of students are determined (mastery of performing skills, assimilation of a wide repertoire, mastery of artistic interpretation skills, etc.).

Optimal pedagogical conditions are formulated (personally oriented approach, encouragement of independent creativity, use of active methods, consideration of national traditions, etc.), under which vocal training will most effectively contribute to the spiritual growth of future music teachers. The development of the competence of future teacher-musicians in this matter is one of the most important tasks of professional education. This obliges those involved in the training of specialists to constantly improve the educational process, bringing it into line with modern requirements. The relevance of choosing the topic of this study is justified by a number of modern trends in the development of vocal education in Ukraine.

Keywords: vocal art, spiritual development, spiritual potential, future teacher, musical art, aesthetic sensitivity, emotional expressiveness, artistic interpretation, creative individuality, repertoire, pedagogical conditions.

Постановка проблеми. Кожний вид мистецтва впливає на формування духовного світу людини, насамперед, завдяки своїй емоційно-чуттєвій природі. При цьому емоційна реакція на літературний, живописний або музичний твір не однакова. Найбагатшим її проявом є сфера спілкування з музичним мистецтвом. З усіх видів мистецтва музика має найбільшу силу емоційного впливу і тим самим є одним з найважливіших засобів виховання духовності людини - формування її ідейних переконань, моральних і естетичних ідеалів, становлення її особистісної культури.

Саме від виконавця залежить сила духовного виливу музики і тому дослідження змістовної цінності музично-виконавського досвіду та його специфічної ролі у процесі розвитку духовності потребує окремої уваги.

У зв'язку з цим проблема формування духовного потенціалу особистості майбутнього музиканта-педагога набуває особливої значущості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Категоріальний статус поняття «духовність» змінювався впродовж всієї історії філософії. Духовне (як ідеальне) розглядається в концепціях Д. Дубровського, Є. Ільєнкова, М. Лівшиця, М. Мамардашвілі та інших. Воно означає не тільки особливу ідеальну реальність, а й особливу діяльність, внаслідок якої виникає ідеальне. Духовне як цінність розглядається в концепціях В. Свинцова, В. Федотової та Ю. Пономарьова.

Ми спираємося на положення вітчизняних філософів, де духовність визначається як сутнісна якість людини, що втілює активне прагнення знайти найвищий смисл свого існування, співвіднести своє життя з абсолютними цінностями і тим самим прилучитися до духовного універсуму загально-людської культури.

Мета статті – проаналізувати вплив вокального мистецтва на формування духовності майбутнього вчителя музики та визначити оптимальні педагогічні умови для реалізації цього потенціалу.

Актуальність проблеми. Актуальність дослідження зумовлена орієнтацією сучасних концепцій і програм музичного виховання на створення умов для розвитку духовного потенціалу особистості майбутнього музиканта-педагога; недостатньою увагою вчених-педагогів до проблеми прилучення школярів до духовних цінностей на уроках музичного мистецтва в сучасній українській школі.

В умовах сучасного інформаційного суспільства спостерігається стрімке зростання обсягів знань та науково-технічних інновацій. Водночас поряд із технологічним прогресом все більш гостро постає питання збереження фундаментальних людських цінностей і морально-етичних орієнтирів. У зв'язку з цим актуалізується проблема формування цілісної, гармонійно розвиненої особистості.

Виклад основного матеріалу. Особливої гостроти проблема формування особистості набуває у сфері освіти та виховання підростаючого покоління. Саме педагоги закладають основи світогляду дітей та молоді, формують їх ставлення до навколишньої дійсності, суспільних цінностей, один до одного. Від професійних та особистісних якостей учителів значною мірою залежить успішне вирішення завдань духовно-морального становлення учнівської молоді.

У цьому контексті особливе значення має підготовка високодуховних, творчо розвинених фахівців галузі мистецької освіти, зокрема вчителів музики та образотворчого мистецтва. Їх професійна діяльність безпосередньо пов'язана із формуванням естетичних смаків та художніх уподобань школярів, прилученням їх до надбань вітчизняної й світової культури та мистецтва. Однак слід констатувати, що сучасна система вищої мистецької освіти не

завжди приділяє належну увагу саме завданням духовно-творчого становлення особистості майбутнього педагога. Значна частина навчального процесу зосереджена на передачі спеціалізованих знань, умінь та навичок з обраної спеціальності. При цьому питання формування ціннісних життєвих орієнтирів, розкриття творчого потенціалу, виховання емоційної культури особистості часто залишаються другорядними.

Все це зумовлює необхідність пошуку ефективних шляхів і засобів духовного зростання та самовдосконалення мистецько-педагогічних кадрів у процесі їх професійної підготовки. Дослідження можливого внеску різних видів мистецтва у формування особистісної зрілості та творчої індивідуальності майбутніх фахівців є актуальним та своєчасним.

Вплив вокального мистецтва на формування складових духовності майбутнього вчителя музики\

Вокальне мистецтво володіє унікальними можливостями для розвитку ключових параметрів духовності особистості майбутнього педагога-музиканта. Розглянемо детальніше, як саме вокальна підготовка сприяє удосконаленню таких якостей:

1. Естетична чутливість та емоційна виразність Процес оволодіння вокальною майстерністю передбачає цілеспрямовану роботу над культурою звуку, чистотою інтонації, виразністю музичної фрази, динамічними відтінками тощо. Це виховує у студентів розвинене естетичне почуття, розуміння краси людського голосу, вокального виконавства. З іншого боку, інтерпретація різножанрових творів (арії, романси, народні пісні, духовна музика тощо) збагачує емоційно-почуттєву сферу майбутніх фахівців, сприяє виразності та сугестивності їх виконання.

2. Розвиток уяви та асоціативного мислення Характерною рисою творчої особистості є багата уява, здатність до нестандартних асоціативних зв'язків та оригінальних ідей. Саме ці якості формує вокальна підготовка, що потребує глибокого проникнення у зміст поетичного тексту, символіку музичних образів, приховані смисли та підтексти. Інтерпретуючи різноманітний вокальний репертуар, студенти оволодівають умінням бачити приховані грані знайомих на перший погляд творів, знаходити несподівані ракурси їх подачі.

3. Здатність до емпатії та співпереживання Важливою складовою духовно розвиненої особистості є емпатія - усвідомлення та співпереживання емоційному стану іншої людини. Сам процес вокального виконавства ґрунтується на емоційній єдності з авторами музики та поезії, глибокому проникненні у їх творчі наміри.

Крім того, у процесі сценічних виступів у майбутніх педагогів-музикантів формується вміння налагоджувати контакт з аудиторією, відчувати її настрої та очікування, знаходити спільну емоційну хвилю зі слухачами.

Таким чином, комплексний вплив вокального навчання сприяє розкриттю творчого потенціалу студентів, збагаченню їх духовного досвіду, формуванню гуманістичного світогляду майбутніх фахівців мистецької галузі.

Педагогічні умови максимальної реалізації потенціалу вокального мистецтва у духовному становленні майбутнього вчителя музики.

Для того, щоб вокальне навчання якнайповніше розкрило свій виховний вплив на формування духовності студентів, необхідно створити сприятливі педагогічні умови. До них можна віднести:

- Застосування особистісно-орієнтованого підходу, що передбачає урахування індивідуальних здібностей, смаків, ціннісних пріоритетів кожного студента. Це дозволить максимально розкрити його унікальну творчу індивідуальність.

- Стимулювання самостійної інтерпретаторської та виконавської діяльності студентів. В процесі самостійної роботи вони поглиблюють розуміння музичних творів, вдосконалюють навички їх художньої інтерпретації.

- Використання активних методів опрацювання вокальних творів (рольові ігри, інсценізації, творчі завдання тощо). Це розширює уявлення студентів про можливі ракурси відтворення музики, розвиває акторську та виконавську майстерність, збагачує емоційний досвід.

- Залучення широкого музичного репертуару епох, стилів, жанрів, зокрема, класичної, духовної, народної музики – джерел формування ціннісних орієнтирів майбутніх фахівців.

Таким чином, реалізація перерахованих вище психолого-педагогічних умов відкриває значні можливості для ефективного використання виховного потенціалу вокального мистецтва у професійній підготовці майбутніх учителів музики.

Шляхи удосконалення вокальної підготовки майбутніх учителів музики в контексті їх духовного розвитку.

На основі проведеного аналізу можна запропонувати такі шляхи вдосконалення вокального навчання студентів з метою поглиблення їх духовно-творчого потенціалу:

- Розробка і впровадження спеціальних навчальних курсів, спрямованих на розкриття духовно-виховного потенціалу вокального мистецтва. До них можуть належати "Духовні основи вокального виконавства", "Психолого-педагогічні аспекти роботи вокаліста", "Етика спілкування вокаліста з аудиторією" тощо.

- Запровадження інтегрованих форм занять (вокал + музична література + хореографія + театральне мистецтво), що сприятимуть цілісному художньо-творчому розвитку студентів.

- Ширше залучення національного вокального доробку, народних пісень, творів професійної української музики для розвитку патріотичних почуттів молоді.

- Створення творчих вокальних колективів, діяльність яких ґрунтуватиметься на принципах духовної спільності учасників, співдружності, взаємодопомоги та підтримки.

Реалізація цих та інших заходів дасть змогу максимально розкрити виховний та освітній потенціал вокального мистецтва, зробити його дієвим чинником духовного збагачення особистості майбутнього вчителя музики.

Висновки. Проведений у статті аналіз дає підстави зробити такі узагальнення:

1. Проблема духовного розвитку особистості набуває особливої гостроти стосовно педагогічних кадрів, від рівня професіоналізму й духовності яких значною мірою залежить моральне та громадянське становлення молодого покоління.

2. Аналіз наукової літератури та практики фахової підготовки засвідчує, що в сучасних умовах недостатньо уваги приділяється саме завданням духовно-творчого розвитку майбутніх учителів музики.

3. Доведено, що вокальне мистецтво володіє значним виховним потенціалом, комплексно впливаючи на усі складові духовного потенціалу особистості студента.

4. Визначено оптимальні педагогічні умови (особистісна орієнтація, заохочення самостійності, використання активних методів, залучення різнопланового репертуару), що забезпечують ефективну реалізацію виховних можливостей вокального навчання.

Таким чином, цілеспрямоване використання вокального мистецтва відкриває широкі можливості для духовного збагачення та творчої самореалізації майбутніх фахівців музично-педагогічної галузі.

Література:

1. Бобул І. Естрадно-вокальне мистецтво в контексті розвитку масової культури. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2021. No 3. URL: https://searchworks.stanford.edu/articles/asx__153937852 (дата звернення: 17.09.2023).
2. Бойко Л. Вокальна інтерпретація: навчальний посібник. Київ: Музична Україна, 2014. 176 с.
3. Гмиріна С.В. Розвиток харизматичних якостей соліста-вокаліста у процесі фахової підготовки. Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі. 2018. No3. С. 110-115. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/maed2018322>.
4. Лисенко І. Вокальна методика: навчальний посібник. Київ: Музична Україна, 2016. с. 208
5. Самая Т. Вокальна естрада в мистецтвознавстві: перспективи дослідження. Культура України. 2016. No53. URL: samaya-t.v.-vokalne-mystecztvo-v-mystecztvoznavchij-naucz.pdf (дата звернення: 12.09.2023).
6. Юган Н. Л., Дворянчикова С. Є. Навчання критичного мислення в українських вишах: освітні тренди та виклики впровадження. Scientific letters of academic society of Michal Baludansky. (Словацька Республіка, м. Кошице). 2018. 6/2A. P. 51-56.

References:

1. Bobul, I. (2021). Estradno-vokal'ne mistectvo v konteksti rozvitku masovoї kul'turi [Pop and vocal art in the context of the development of mass culture]. Visnik Nacional'noї akademії kerivnih kadriv kul'turi i mistectv - Bulletin of the National Academy of Managers of Culture and Arts, 3. Retrieved from https://searchworks.stanford.edu/articles/asx__153937852 [in Ukrainian].

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 6(40) 2024

2. Bojko, L. (2014). Vokal'na interpretacija [Vocal interpretation]. Kiïv: Muzichna Ukraïna [in Ukrainian].

3. Hmyrina, S.V. (2018) Rozvytok kharyzmatychnykh yakostei solista-vokalista u protsesi fakhovoi pidhotovky [Development of charismatic qualities of a soloist-vocalist in the process of professional training]. Muzychne mystetstvo v osvitolohichnomu dyskursi - Musical art in educational discourse, 3, 110-115. Retrieved from <http://nbuv.gov.ua/UJRN/maed> 2018 3 22 [in Ukrainian].

4. Lisenko, I. (2016). Vokal'na metodika [Vocal technique]. Kiïv: Muzichna Ukraïna [in Ukrainian].

5. Samaja, T. (2016). Vokal'na estrada v mistectvoznavstvi: perspektivi doslidzhennja [Vocal variety show in art history: research perspectives]. Kul'tura Ukraïni - Culture of Ukraine, 53. Retrieved from [samaya-t.v.-vokalne-mystecztvo-v-mystecztvoznavchij-naucz.pdf](#) [in Ukrainian].

6. Yugan N.L., Dvoryanchykova S.E. Teaching critical thinking in Ukrainian universities: educational trends and implementation challenges. Scientific letters of academic society of Michal Baludansky. (Slovak Republic, Kosice). 2018. 6/2A. P. 51-56 [in Ukrainian].